

УДК 343.541

МОРАЛЬНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

А. Р. Топузьян, аспірант сектору дослідження проблем кримінального та кримінально-виконавчого права Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташица НАПрН України

Постановка проблеми. Дослідження змісту об'єкта злочину дозволяє дати відповіді на запитання, що стосуються сутності охоронюваного блага, осіб, безпосередньо зацікавлених у його охороні та предметного змісту соціального зв'язку між ними. Крім того, характеристика об'єкта злочину сприяє уточненню меж дії кримінально-правової норми, розмежуванню злочинного від незлочинного в поведінці відповідальної особи, правильній кваліфікації вчиненого діяння і його наслідків.

Характеризуючи моральність неповнолітніх у площині законодавчого рішення щодо структури КК, варто зазначити, що їй може бути заподіяна шкода при вчиненні різнорідних діянь, і єдиного підходу у її визначенні як родового об'єкта злочинів немає. Так, в Особливій частині чинного КК усі склади злочинів розташовані за чітко визначеною системою поділу, в основі якого лежить родовий об'єкт злочину. Відповідно вказаним вище факторам розділ XII Особливої частини КК України, що має назву «Злочини проти громадського порядку і моральності», містить два родових об'єкта злочинного посягання: громадський порядок і моральність. Останній визначається як установлений законодавством порядок відносин між людьми в суспільстві в сфері моральності. Саме до зазначеного розділу належить ст. 304 КК України («Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність»). Водночас злочини, передбачені ст. 150 («Експлуатація дітей») та 150¹ («Використання малолітньої дитини

для заняття жебрацтвом»), розміщені законодавцем у розділі III Особливої частини КК України («Злочини проти волі, честі та гідності особи»).

Слід зазначити, що об'єднання норм про відповідальність за злочини проти громадського порядку та моральності в одній структурній частині кримінального законодавства, а також спільне визначення родових об'єктів відбулося лише в сучасному КК України 2001 р. [1]. На думку Л. С. Кучанської, таке об'єднання зумовлено не стільки даниною законодавчій традиції, скільки існуючим у суспільстві ставленням до громадського порядку та моральності [2, с. 52]. Водночас С. П. Репецький об'єднання норм про відповідальність за злочини проти громадського порядку та моральності в одному розділі КК України не вважає обґрунтованим, оскільки оддавна законодавець робив спроби виокремити норми про кримінальну відповідальність за злочини проти моральності у відносно самостійну групу [3, с. 38].

Виклад основного матеріалу. Родовим об'єктом злочинів, передбачених статтями 150 і 150¹ КК, зважаючи на назву розд. III Особливої частини КК України, слід виділяти волю, честь і гідність особи. Проте, на нашу думку, вказані об'єкти злочинів не мають прямого відношення до реальних суспільних відносин, на які посягають вказані злочини. Про це свідчить зміст пояснювальної записки до проекту ст. 150¹ КК, а саме мета, яку ставили його автори: 1) забезпечення належного захисту прав та інтересів дітей, передбачених Конвенцією про права дитини; 2) попередження поширення жебрацького «бізнесу» з використанням дітей, у тому числі немовлят [4].

У цьому контексті є подібною позиція І. М. Доляновської, яка розкрила зміст родового об'єкта експлуатації дітей (ст. 150 КК України) як суспільних відносин у виді сукупності конституційних прав і свобод дитини на вільний розвиток особистості та запропонувала перенести цю статтю до розділу V Особливої частини КК України «Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина» [5, с. 11].

Однак, ураховуючи чинну систематизацію Особливої частини КК України, ми вважаємо, що вказаний злочин посягає насамперед

на основні моральнісні принципи, тобто на певну сферу моральнісних засад суспільства. І в цьому є його подібність до складу злочину, передбаченого ст. 304 КК України, який посягає на суспільні відносини, що забезпечують принцип вільного розвитку особистості та умови нормального розвитку і виховання неповнолітніх.

На підставі дослідження розвитку відповідальності за злочини проти громадського порядку та моральності В. В. Кузнецов обґрунтував висновок про штучний характер об'єднання відповідних родових об'єктів злочинів [1, с. 135–139]. Окреслюючи засади кримінально-правової охорони громадського порядку й моральності, науковець відмічає, що окремі злочини не можуть посягати на всі суспільні відносини моральності, а отже, родовим об'єктом певних злочинів слід визнавати лише окремі сфери моральності [1, с. 135–139]. Саме тому він пропонує виділити в Особливій частині КК України самостійні розділи, серед яких «Злочини проти сімейних відносин та інтересів неповнолітніх», що має містити відповідальність за: втягнення неповнолітнього у вчинення злочину; втягнення неповнолітнього в антигромадські дії; використання особи для заняття жебрацтвом; ухилення від сплати аліментів на утримання дітей; ухилення від сплати коштів на утримання непрацевдатних батьків; злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування; зловживання опікунськими правами; розголошення таємниці усиновлення (удочеріння); незаконні дії щодо усиновлення (удочеріння). При цьому норма про відповідальність за використання особи для заняття жебрацтвом має замінити виключену чинну ст. 150¹ КК [8]. Варто також додати, що, виділяючи самостійні розділи, В. В. Кузнецов говорить про кримінально-правову охорону саме моральності у вищезазначених сферах, при цьому без жодного натяку на цей ключовий термін у назвах розділів.

За загальним правилом, при дослідженні конкретного складу злочину науковці у галузі кримінального права обґрунтовують доцільність розташування певного злочину у відповідному розділі Особливої частини КК. Стикаючись з невідповідністю родових об'єктів конкретного злочину та інших злочинів, передбачених у цьому ж розділі, вчені пропонують удосконалити структуру Особ-

ливої частини шляхом виділення певної групи злочинів в окремий розділ або їх перенесення до іншого розділу Особливої частини КК. Інші вчені, в силу особистих міркувань, намагаються вирішити «конфлікт» різнорідних злочинів у межах одного розділу Особливої частини без внесення структурних змін.

Не ставлячи за мету дроблення розділів і не переслідуючи амбітну й об'єктивно нереальну мету виділення в Особливій частині КК України окремого розділу, який містив би вичерпний перелік злочинів проти моральності неповнолітніх, спробуємо більш детально з'ясувати питання родового об'єкта такого роду злочинів загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що норми про відповідальність за злочини проти моральності неповнолітніх та питання їх класифікації вивчалися багатьма вченими. Вагомий внесок у дослідження проблем кримінальної відповідальності за ці порушення зробили І. О. Бандурка, О. І. Белова, В. В. Вітвіцька, Н. О. Горб, В. В. Дзундза, С. Г. Киренко, В. В. Кузнецов, Л. С. Кучанська, Л. В. Левицька, А. В. Ландіна, А. М. Орлеан, Л. В. Плотнікова, С. П. Репецький, О. П. Рябчинська, П. П. Сердюк та ін.

Звичайно, досліджуючи об'єкт злочинів, що посягають на моральність неповнолітніх, науковці пропонували свої авторські формулювання або приєднувались до вже визначених іншими авторами. Так, О. І. Белова вказувала, що такі злочини посягають на відносини щодо нормального морального розвитку неповнолітніх [6]. Інші науковці об'єктом злочину визначають: моральний розвиток неповнолітніх (В. В. Вітвіцька) [8, с. 10]; моральність неповнолітніх (Н. О. Семчук) [9, с. 8]; умови належного розвитку і виховання неповнолітніх (В. В. Дзундза) [10, с. 12]; моральність у сфері соціалізації неповнолітніх (А. В. Ландіна) [11, с. 8]; моральні устої неповнолітніх (Л. С. Кучанська) [12, с. 75], принципи вільного розвитку особистості та умови нормального розвитку та виховання неповнолітніх (В. В. Кузнецов) та ін. [1].

Загалом більшість учених вважає, що основною формою регулювання поведінки людей та їх відносин у суспільстві від початку його існування є моральні норми, які виникають у результаті стихійно-масового досвідно-практичного надходження, відбору та

закріплення визначених форм поведінки як загальноприйнятї зразки і обов'язкові для всіх норми поведінки. Оскільки моральність є однією із засад співжиття людей у суспільствї, природно, що законодавець взяв її під охорону, що знайшло своє відображення у КК України 2001 р.

Як бачимо, дослідники оперують поняттями «мораль» і «моральність», звичайно, враховуючи той факт, що законодавець у назві розд. XII Особливої частини КК України вказав саме на моральність (а не мораль). Для того, щоб знайти правильне визначення як моралї, так і моральності в юридичному значенні, необхідно враховувати особливості розуміння вказаних понять не лише з філософсько-наукової точки зору, а і в тому значенні, яке вкладається в них масово-практичною свідомістю (тобто те, як мораль та моральність розуміється всіма людьми), а також соціологічними та гуманітарними науками (педагогіка, історія, літературна критика тощо).

Щодо співвідношення моралї та моральності серед науковців існують різні думки – від їх тотожності до визначення різних критеріїв їх розрізнення.

Для визначення поняття «мораль» спочатку звернемося до Закону України «Про захист суспільної моралї», ст. 1 якого містить визначення суспільної моралї як системи етичних норм, правил поведінки, що склалися у суспільствї на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість [14, с. 800]. Як бачимо, вітчизняний законодавець визначає мораль через етичні норми і правила поведінки у суспільствї. На такий саме зміст поняття моралї вказує і словник української мови: «мораль – це: 1) система норм і принципів поведінки людей у ставленні один до одного та до суспільства; етика; 2) повчальний висновок із чогось» [16, с. 15]. Водночас «моральність» у словнику визначається через поняття «мораль», а саме, «моральність – відповідність поведінки людей нормам моралї» [15, с. 5–6].

О. П. Рябчинська, наприклад, визначає громадську моральність як систему соціальних норм (принципів, поглядів, уявлень), що виникають як безпосереднє відображення умов суспільного життя у свідомості людей у формі певних категорій, що регулюють між-

особистісне спілкування та поведінку людей з метою забезпечення єдності особистісних і колективних інтересів [16, с. 11]. А. В. Ландіна визначає поняття «моральності» як об'єкта кримінально-правової охорони у такий спосіб: «моральність – це порядок відносин між людьми, який існує в суспільстві за умови дотримання норм моралі та який охороняється кримінальним законодавством» [11, с. 26]. Як слушно вказує І. О. Бандурка, мораль – це категорія суспільного значення, а моральність – категорія індивідуального значення, яка визначає насамперед внутрішнє ставлення, визнання, міру реалізації норм моралі окремою людиною [17, с. 24].

На думку Н. О. Семчук, злочини проти моральності неповнолітніх можна визначити як умисні суспільно небезпечні винні діяння, що характеризуються тим, що завдають неповнолітнім саме моральної шкоди, посягають на сферу суспільної моральності та взяті під охорону КК [18].

Водночас ми не можемо погодитися з позицією Н. О. Семчук щодо виокремлення групи злочинів, які посягають на моральний розвиток неповнолітніх, відмежовуючи ці злочини від тих, що посягають на їх розвиток фізичний [18]. На наше переконання, моральний і фізичний розвиток у неповнолітніх тісно пов'язані, отже, неможливо впливати на одну сферу, не заподіюючи шкоди іншій.

Таким чином, родовим об'єктом злочинів, що посягають на моральність неповнолітніх, є суспільні відносини, які забезпечують моральний розвиток неповнолітніх.

Слід відмітити, що в юридичній літературі аналіз злочинів проти моральності неповнолітніх завжди йде поряд зі спробами науковців визначити склад цієї групи злочинів. Звичайно, більшість науковців до злочинів проти моральності неповнолітніх включають посягання, передбачені розд. XII Особливої частини КК України «Злочини проти громадського порядку та моральності» (ст. 304 у тому числі). Однак, крім переліку злочинів, які вже містить розд. XII Особливої частини КК, окремими науковцями висловлюються пропозиції щодо його доповнення. Так, на думку С. Г. Киренка, до злочинів проти моральності неповнолітніх належить злочин, передбачений ч. 2 ст. 181 КК: «посягання на здоров'я людей під приводом проповідування релігійних віровчень чи ви-

конання релігійних обрядів, поєднані із втягуванням в діяльність групи неповнолітніх» [19]. І. М. Доляновська, наприклад, до переліку цієї групи злочинів включає посягання, передбачені ст. 150 КК («Експлуатація дітей») [20]. При цьому науковець слушно зазначає, що під заподіянням істотної шкоди здоров'ю дитини слід розуміти не лише заподіяння їй фізичної шкоди (тілесних ушкоджень, побоїв, захворювання на тяжку хворобу, втрату імунітету), а й шкоди моральної, яка полягає у втраті соціальних зв'язків дитини та, відповідно, деформації моральних норм. Більше того, заподіяння істотної шкоди освітньому рівню дитини – це неотримання мінімально необхідного обсягу шкільної освіти, засвоєння якого приймається як норма освіченості її особистості, а також забезпечує їй рівність прав і можливостей при подальшому навчанні у вищому навчальному закладі, виборі професії і майбутньому працевлаштуванні.

Слід зауважити, що злочин, передбачений ст. 150¹ «Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом», який є новелою законодавства, теж передбачає нанесення саме моральної шкоди. На це вказують Н. О. Семчук, В. В. Кузнецов та ін. Хоча, як указує В. В. Кузнецов, за ст. 150¹ КК потерпілий унаслідок свого віку не усвідомлює факту використання його як фактичного «знаряддя» для жебракування. Проте це не виключає нанесення іншої моральної шкоди, навіть немовляті, наприклад, фізичного болю (який не призвів до тілесних ушкоджень); душевних страждань, яких фізична особа зазнала у зв'язку з протиправною поведінкою щодо неї самої, коли замість їжі та комфортного місця знаходження, дитину змушують знаходитись на морозі та ін.

У цілому злочини, що посягають на моральність неповнолітніх, об'єднує одна загальна риса, а саме: перешкоджання становленню неповнолітнього як носія системи поглядів, уявлень, цінностей, норм і оцінок, що регулюють поведінку людей у суспільстві.

Для з'ясування сутності родового об'єкта досліджуваних злочинів необхідно провести системно-структурний аналіз суспільних відносин у сфері моральності неповнолітніх.

У теорії кримінального права визнано, що структурними елементами суспільних відносин є суб'єкти (носії) відносин, предмет,

з приводу якого існують відносини, та соціальний зв'язок (суспільно значуща діяльність) як зміст відносин. При встановленні сутності конкретних суспільних відносин слід відзначити роль їх предмета, від характеристики якого вона й залежить. Так, усі суспільні відносини залежно від особливостей їх предмета поділяються на дві групи – матеріальні й нематеріальні. Предметом матеріальних суспільних відносин можуть бути різного роду фізичні тіла, речі, а також сама людина. Предметом нематеріальних суспільних відносин є соціальні цінності (державна влада або духовні блага), а також діяльність людей, а на певному рівні ієрархії відносин – інше відношення. Відносини, що забезпечують моральний розвиток неповнолітніх через дотримання етичних норм і правил поведінки, визнаних у суспільстві, і є тими суспільними відносинами, що існують з приводу інших відносин.

Висновок. Таким чином, предметом суспільних відносин у сфері моральності неповнолітніх є суспільні відносини, що забезпечують становлення неповнолітнього як носія системи поглядів, уявлень, цінностей, норм і оцінок, що регулюють поведінку людей у суспільстві.

Матеріали цієї статті можуть бути використані при дослідженні об'єктивних та суб'єктивних ознак злочинів проти моральності неповнолітніх та розробці відповідних законодавчих змін.

Перелік літератури

1. Кузнецов В. В. Основні напрями вдосконалення кримінально-правової охорони громадського порядку й моральності. *Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту*. Серія: Юридичні науки. 2014. Т. 3. Вип. 6–1. С. 135–139.

2. Кучанська Л. С. Поняття та система злочинів проти моральності у кримінальному праві України: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2007. С. 52.

3. Репецький С. П. Суспільна моральність як об'єкт кримінально-правової охорони: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2010. С. 38.

4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінально-процесуального кодексів України щодо використання дитини для жебракування» (реєстр. № 2867) від 10 січня 2007 р.

5. Доляновська І. М. Кримінальна відповідальність за експлуатацію дітей (аналіз складу злочину): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2008. С. 11.
6. Белова О. І. Кримінально-правова характеристика системи злочинів проти сім'ї та неповнолітніх: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2007. 22 с.
7. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник: у 2 т. / за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. Київ: Юрінком Інтер, 2007. Т. 2. 624 с.
8. Вітвицька В. В. Кримінологічні проблеми попередження злочинних посягань на моральний і фізичний розвиток неповнолітніх : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2002. 24 с.
9. Семчук Н. О. Класифікація злочинів проти моральності неповнолітніх. *Наукові праці Нац. авіац. ун-ту*. Серія «Юридичний вісник “Повітряне та космічне право”». 2010. № 1(14). С. 70–73.
10. Дзундза В. В. Кримінальна відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2005. 15 с.
11. Ландіна А. В. Кримінально-правова охорона моральності в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 20 с.
12. Кучанська Л. С. Поняття та система злочинів проти моральності в кримінальному праві України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса: 2007. 19 с.
13. Лапина Т. С. Социальные функции морали. Мораль и этическая теория. Некоторые актуальные проблемы / под ред. О. П. Целиковой. М.: Наука, 1974. 295 с.
14. Про захист суспільної моралі: Закон України від 20 листоп. 2003 р. *Відом. Верхов. Ради України (ВВР)*. 2004. № 14. Ст. 192.
15. Словник української мови: в 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наук. думка, 1973. Т. 4. С. 799.
16. Рябчинська О. П. Боротьба з розповсюдженням порнографічних предметів і творів, що пропагують культ жорстокості : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2002. 15 с.
17. Бандурка І. О. Кримінально-правова характеристика злочинів проти моральності у сфері статевих стосунків: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Запоріжжя, 2010. 20 с.
18. Семчук Н. О. Кримінально-правовий захист моральності неповнолітніх: порівняльно-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2015. 224 с.
19. Киренко С. Г. Проблеми захисту прав неповнолітніх кримінальним законодавством України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2003. 24 с.

20. Доляновська І. М. Кримінальна відповідальність за експлуатацію дітей (аналіз складу злочину): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2008. 20 с.

21. Тацій В. Я. Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. Харьков: Вища шк., 1988. 198 с.

22. Борисов В. И. Уголовная ответственность за нарушение правил, норм и стандартов, обеспечивающих безопасность дорожного движения. Харьков: Консум, 2001. 160 с.

23. Глистин В. К. Проблема уголовно-правовой охраны общественных отношений (объект и квалификация преступлений). Львов: Изд-во Ленингр. ун-та, 1979. 127 с.

Транслітерація переліку літератури

1. Kuznetsov, V. V. (2014). Osnovni napriamy vdoskonalennia kryminal'no-pravovoi okhorony hromads'koho poriadku j moral'nosti. [Main areas of improvement criminal law, public order and morality]. *Nauk. visn. Kherson. derzh. un-tu. Seriya Yurydychni nauky – Scientific Bulletin of Kherson national university. Serias «Law»*. Vol 3, issue 6–1, 135–139 [in Ukrainian].

2. Kuchans'ka, L. S. (2007). Poniattia ta systema zlochniv proty moral'nosti u kryminal'nomu pravi Ukrainy. *Candidate's thesis*. Odesa [in Ukrainian].

3. Repets'kyj, S. P. (2010). Suspil'na moral'nist' iak ob'iekt kryminal'no-pravovoi okhorony. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

4. Pro vnesennia zmin do Kryminal'noho ta Kryminal'no-protseusual'noho kodeksiv Ukrainy schodo vykorystannia dytyny dlia zhebrakuvannia: Poiasniuval'na zapyska do proektu Zakonu Ukrainy reiestr. №2867 vid 10 sichnia 2007 r. (2017).

5. Dolianovs'ka, I. M. (2008). Kryminal'na vidpovidal'nist' za ekspluatatsiiu ditej (analiz skladu zlochnynu). *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

6. Belova, O. I. (2007). Kryminal'no-pravova kharakterystyka systemy zlochniv proty sim'i ta nepovnitnikh. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

7. Kryminal'ne pravo Ukrainy: Osoblyva chastyna. V. V. Stashysa, V. Ya. Tatsiia. (Eds.). (2007). (Vols. 1–2; Vol. 2). Kyiv: Yurinkom Inter [in Ukrainian].

8. Vitvits'ka, V. V. (2002). Kryminolohichni problemy poperedzhennia zlochnnykh posiahan' na moral'nyj i fizychnyj rozvytok nepovnitnikh. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

9. Semchuk, N. O. (2010). Klasyfikatsiia zlochyniv proty moral'nosti nepovnitelnykh. *Naukovi pratsi Nats. avia. un-tu. Serii «Yurydychny visnyk «Povitriane ta kosmichne pravo» – Scientific works of National aviation university. Serias «Air and Space Law», 1(14), 70–73 [in Ukrainian].*
10. Dzungza, V. V. (2005). Kryminal'na vidpovidal'nist' za vtiahнення nepovnitelnykh u zlochynnu abo inshu antyhromads'ku diial'nist'. *Extended abstract of candidate's thesis.* Kharkiv [in Ukrainian].
11. Landina, A. V. (2005). Kryminal'no-pravova okhorona moral'nosti v Ukraini. *Extended abstract of candidate's thesis.* Kyiv, 2005 [in Ukrainian].
12. Kuchans'ka, L. S. (2007). Poniattia ta systema zlochyniv proty moral'nosti v kryminal'nomu pravi Ukrainy. *Extended abstract of candidate's thesis.* Odesa. [in Ukrainian].
13. Lapina, T. S. (1974). Social'nye funktsii morali. Moral' i jeticheskaja teoriia. Nekotorye aktual'nye prblemy. O. P. Celikovej. (Ed.) M.: Nauka [in Russian].
14. Pro zakhyst suspil'noi morali: Zakon Ukrainy vid 20 lystopada 2003 r. № 14. (2004). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, art. 192.* [in Ukrainian].
15. Slovnyk ukrains'koi movy. Instytut movoznavstva. I. K. Bilodida (Ed.). (1973). (Vols. 1–11; Vol. 4). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
16. Riabchyns'ka, O. P. Borot'ba z rozpovsiudzhenniam pornohrafichnykh predmetiv i tvoriv, scho propahuiut' kul't zhorstokosti. *Extended abstract of candidate's thesis.* Kyiv, 2002 [in Ukrainian].
17. Bandurka, I. O. (2010). Kryminal'no-pravova kharakterystyka zlochyniv proty moral'nosti u sferi statevykh stosunkiv. *Extended abstract of candidate's thesis.* Zaporizhzhia [in Ukrainian].
18. Semchuk, N. O. (2015). Kryminal'no-pravovyj zakhyst moral'nosti nepovnitelnykh: porivnial'no-pravove doslidzhennia. *Extended abstract of candidate's thesis.* Kyiv [in Ukrainian].
19. Kyrenko, S. H. (2003). Problemy zakhystu prav nepovnitelnykh kryminal'nym zakonodavstvom Ukrainy. *Extended abstract of candidate's thesis.* Kyiv [in Ukrainian].
20. Dolianovs'ka, I. M. (2008). Kryminal'na vidpovidal'nist' za ekspluatatsiiu ditej (analiz skladu zlochynu). *Extended abstract of candidate's thesis.* Kyiv [in Ukrainian].
21. Tacij, V. Ja. (1988). Objekt i predmet prestuplenija v sovetskom ugolovnom prave. Har'kov: Vishha shkola [in Russian].
22. Borisov, V. I. (2001). Ugolvnaja otvetstvennost' za narushenie pravil, norm i standartov, obespechivajushhiih bezopasnost' dorozhnogo dvizhenija. Har'kov: Konsum [in Russian].

23. Glistin, V. K. (1979). Problema ugovovno-pravovoj ohrany obshhestvennyh otnoshenij (objekt i kvalifikacija prestuplenij). L'vov: Izd-vo Lenin-gradskogo universiteta [in Russian].

Топузьян А. Р. Моральність неповнолітніх як об'єкт кримінально-правової охорони

Стаття присвячена питанню моральності неповнолітніх як об'єкта кримінально-правової охорони. Характеризуючи моральність неповнолітніх в площині законодавчого рішення щодо структури КК варто зазначити, що їй може бути заподіяна шкода при вчиненні різномірних діянь і єдиного підходу у її визначенні як родового об'єкта злочинів немає. Предметом суспільних відносин у сфері моральності неповнолітніх є суспільні відносини, що забезпечують становлення неповнолітнього як носія системи поглядів, уявлень, цінностей, норм і оцінок, що регулюють поведінку людей у суспільстві. В цілому злочини, що посягають на моральність неповнолітніх, об'єднує одна загальна риса, а саме, перешкодження становленню неповнолітнього як носія системи поглядів, уявлень, цінностей, норм і оцінок, що регулюють поведінку людей у суспільстві.

Матеріали цієї статті можуть бути використані при дослідженні об'єктивних та суб'єктивних ознак злочинів проти моральності неповнолітніх та розробці відповідних законодавчих змін.

Ключові слова: моральність, мораль, неповнолітні, злочин, кримінальна відповідальність.

Топузьян А. Р. Моральность несовершеннолетних как объект криминально-правовой охраны

Статья посвящена вопросу моральности несовершеннолетних как объекта криминально-правовой охраны. Характеризуя моральность несовершеннолетних в плоскости законодательного решения по поводу структуры УК необходимо отметить, что ей может быть нанесен вред при осуществлении различных действий и единого подхода в ее определении в качестве родового объекта преступления нет. Предметом общественных отношений в сфере моральности несовершеннолетних являются общественные отношения, которые обеспечивают становления несовершеннолетнего как носителя системы взглядов, представлений, ценностей, норм и оценок, которые регулируют поведение людей в обществе. В целом преступления, которые посягают на моральность несовершеннолетних, объединяет одна общая черта, а именно припятствование становлению несовершеннолетнего как носителя системы взглядов, представлений, ценностей, норм и оценок, которые регулируют поведение людей в обществе.

Материалы этой статьи могут быть использованы при исследовании объективных и субъективных признаков преступлений против моральности несовершеннолетних и разработке соответствующих законодательных изменений.

Ключевые слова: моральность, мораль, несовершеннолетние, преступление, уголовная ответственность.

Topuzyan A. R. Morality of the minor as object of kriminal law guard

The article is devoted the question of morality of minor, as an object of kriminal law guard. The article of public relations in the field of morality of minor are public relations, which provide becoming minor as a transmitter of the system of looks, presentations, values, norms and estimations which regulate the conduct of people in society. Materials of this article can be used for research of objective and subjective signs of crimes against morality minor and working out of the proper legislative changes.

Key words: *morality, moral, is minors, crime, criminal responsibility.*

*Рекомендовано до опублікування на засіданні сектору кримінально-правових проблем боротьби зі злочинністю НДІ ВПЗ імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України (протокол № 10 від 18.10.2017 р.).
Рецензент – кандидат юридичних наук, доцент
С. В. Гізімчук.*